

Соболева Г.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та маркетингу,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Іванова А.Д.

здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Sobolieva Hanna, Ivanova Anastasia

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

ІНКЛЮЗИВНА «ЗЕЛЕНА» ЕКОНОМІКА

INCLUSIVE "GREEN" ECONOMY

В статті досліджується посилення ролі «зеленої» економіки та її сегмента – альтернативної енергетики. І найважливіший з них, як показав досвід останніх років – збереження пріоритету в забезпеченні енергетичної безпеки країни. Головне для розвитку країн, у «зеленій» економіці – це сама економіка та соціально-економічна сфера, а вже потім проблеми екології. Видається недоцільним різкий перехід на «зелену» економіку через нестабільну ситуацію у світовій геополітиці. Необхідне не безоглядне прагнення до прискореного зростання «зеленої» економіки, що супроводжується екологічними гаслами, навіть заради збереження клімату, а вдумливий, диференційований та поетапний підхід до її розвитку, що враховує виробничо-технологічні, соціально-економічні та природно-географічні особливості регіонів та держав.

Ключові слова: «зелена» економіка, ресурси, енергія, екологія, енергетика.

The urgency of the problem lies in the considered process of transformation of the modern economy into the newest direction of the "green" economy. It is necessary to take into account the peculiarities and modern conditions of the development of social and economic systems of the countries of the world. To study the methodological aspects of creating "green" finance and the principles of greening of the financial system as part of the sustainable development of the world economy. One of the most pressing regular issues is the acceptability of using certain energy sources and extracting the corresponding resources. The current crisis shows that not all countries are fully ready to transition to the new economic reality. By abandoning traditional sources of energy in favor of alternative ones, they have slowed down the development of their countries and endangered their well-being in an age when resources are the main element of survival. A sharp transition to a "green" economy seems inexpedient due to the unstable situation in world geopolitics. What is needed is not a reckless desire for the accelerated growth of the "green" economy, accompanied by ecological slogans, even for the sake of preserving the climate, but a thoughtful, differentiated and phased approach to its development that takes into account the production-technological, socio-economic and natural-geographic features of regions and states. The prevailing economic system is imperfect, as evidenced by crises and failures of the market mechanism, and is inherently wasteful. This gave certain results in raising the standard of living of people in general, and especially of certain groups, the negative consequences of the functioning of this system are significant: environmental problems, depletion of natural capital, lack of fresh water, food, energy, great poverty, inequality of people and countries. All this poses a threat to future generations. From the point of view of the main criterion – environmental pollution (mainly carbon dioxide) – nuclear energy is absolutely "green". In terms of stability and production capacity, it is significantly better than any other "green" sources. The obtained results can be used to develop modern economic models of development.

Key words: "green" economy, resources, energy, ecology, energy.

Постановка проблеми. Головною метою зеленої економіки є збереження потенціалу природних ресурсів біотопу та екологічних функцій природного ландшафту в результаті зменшення деградації довкілля. Перехід до зеленої економіки вимагатиме тривалого періоду модернізації економіки, формування нової економічної моделі та зміни психології суспільства.

Основними напрямками зеленої економіки є такі сектори економіки: сільське та рибне господарство, водне та лісове господарство, промисловість (переважно енергетика), будівництво, транспорт, туризм, утилізація побутових та промислових відходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел досліджень учених світу, та-

ких як Л. Браун, Р. Мюррей, К. Галлахер, Л. Маргуліс, Д. Кортен, Х. Делі, Горянська Т.В., Моковз О.С., Чмир О.С. та інших, показали необхідність змін принципів господарювання. Екологічний порядок денний є однозначним пріоритетом розвитку людської цивілізації у 21 столітті. У будь-якому випадку, саме орієнтація на екологічність стала візитною карткою євроатлантичної цивілізації. Зараз, після періоду невизначеності з'явилося розуміння того, що «зелена» економіка – це єдиний спосіб врятувати енергію і, особливо, планету від перегріву в глобальному масштабі.

Мета статті. «Зелена» економіка є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку, що характеризується своєю інклюзивною природою та здатністю сприяти економічному зростанню, зайнятості та викориненню бідності, одночасно забезпечуючи нормальне функціонування екосистем планет. Тому розбудова потенціалу та обміну інформацією та досвідом є важливим завданням для реалізації стратегій розвитку зеленої економіки.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна «зелена» економіка — це економіка, яка покращує добробут людей та сприяє соціальній справедливості, водночас знижуючи екологічні ризики та дефіцит. Інклюзивна «зелена» економіка є альтернативою домінуючій сьогодні економічній моделі, яка посилює нерівність, сприяє марнотратству, викликає брак ресурсів та створює широкомасштабні загрози для довілля та здоров'я людини [1].

За останні десятиліття концепція «зеленої» економіки стала стратегічним пріоритетом для багатьох урядів. Перетворивши свою економіку на рушійну силу сталого розвитку, ці країни будуть готові протистояти основним викликам 21 століття, від урбанізації та нестачі ресурсів до зміни клімату та економічної нестабільності. Але також існують випадки неправильно трактування принципів «зеленої» економіки, коли уряд не покращує, а погіршує економічну ситуацію, не знаходячи рівноваги між правильним і необхідним.

Незважаючи на зусилля багатьох урядів у всьому світі щодо впровадження національних стратегій сталого розвитку, до яких закликали на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (ЮНСЕД), а також міжнародне співробітництво для підтримки національних урядів, у багатьох країнах залишається занепокоєння щодо глобального економічного та екологічного розвитку. Це занепокоєння посилюється після недавньої тривалої глобальної енергетичної, продовольчої та фінансової кризи, і це чітко видно з постійних попереджень світових вчених про те, що ми перевищуємо екологічні межі нашої планети [2].

Сучасність стикається з багатьма проблемами. По-перше, варто наголосити на складності реструктуризації енергетики. В даний час до 90% енергії

базується на звичайних технологіях, і навіть якщо витрати на них і витрати на технології відновлюваної енергетики зрівняються, настільки ж значні перетворення такого роду займуть багато часу.

Процес переходу на зелені технології вимагає від будь-якої країни значних фінансових інвестицій. Наприклад, Європейський Союз планує накопичити приблизно 1 трильйон євро протягом наступного десятиліття для здійснення переходу ЄС до зеленої економіки. Водночас, за оцінкою голови «підприємницької двадцятки» Емми Марчегалі, для забезпечення екологічної трансформації світовій економіці до 2050 року знадобиться 90 трильйонів євро глобальних інвестицій. Для багатьох країн, особливо для економік, що розвиваються, вкрай складно акумулювати ресурси такого рівня в коротко- або середньостроковому періоді, та декарбонізація економіки та перехід на альтернативні джерела енергії буде дуже непростим через структурні особливості поточного стану їх економік [3].

Основою економіки країн, що розвиваються, часто є базові сектори економіки (наприклад, металургійний, хімічний, виробництво будівельних матеріалів тощо), засновані на первинній переробці природних ресурсів, що пов'язано з вищим викидом вуглецю. На відміну від економік, що розвиваються, основним видом діяльності в розвинених країнах є виробництво товарів і послуг з високою доданою вартістю та меншим впливом на навколишнє середовище. Таким чином, в економіці розвинутих економік і країн, що розвиваються, існують значні відмінності в галузевій структурі економіки.

По-друге, істотний і досить суперечливий вплив перехід до зеленої економіки вплине на ринок праці. Існують різні оцінки можливої кількості нових робочих місць, які можуть виникнути у процесі переходу країн до зеленої економіки.

Якщо говорити про стан переходу країн на зелену економіку, то ми можемо побачити, що країни Європи, які були лідерами думок, які підтримували негайний перехід на зелену економіку, стикнулися з проблемами ще на першій стадії – стадії переходу. Велика і складна система стала тонкою на період, коли вона зазнає таких фундаментальних змін. Багато процесів пішли не так одночасно. На підставі такого початку можна спрогнозувати, що у наступні кілька десятиліть енергетичного «переходу» спостерігатиметься економічний спад через енергетичні проблеми – споживанням, нестачею палива і, як наслідок, уповільненням економічного зростання через вразливість поставок. Переходу з можливістю контролювання вже не передбачається.

Ми бачимо найголовнішу помилку, яка привела до кризи – Європа занадто рано відійшла від використання вичерпаного палива, перш ніж забезпечити

достатню кількість відновлюваних джерел енергії, щоб заповнити дефіцит у разі надзвичайної ситуації.

Сонячна та вітрова генерація не можуть компенсувати втрати ядерної енергії. Європа потрапила в кризу і опинилася на півдорозі до переходу, який за планом був розтягнутий не десятиліття.

Не враховані також географічні особливості та умови зміни та неможливості прогнозування кліматичного впливу. Так, наприклад, взимку 2023 року недостатньо сильні вітри у Північному морі, які «живлять» вітряні електростанції у Великій Британії, Німеччині та інших країнах, викликали нестачу електроенергії, коли багато вітряних електростанцій зупинилися. В результаті споживання газу зросло майже на третину. За даними аналітиків компанії ICIS Energy, в даний час генератори, встановлені в Німеччині, виробляють в середньому 5 гігават на день, тоді як попередні роки цей показник перевищував на день 10 гігават.

Перехід на зелену енергетику на планеті не може бути географічно однорідним. Інші великі регіони здебільшого залежатимуть від викопного палива. А постійне зростання економіки та населення планети також сприятиме збільшенню споживання енергії.

В умовах геополітичної нестабільності країни, які розпочали «енерго-перехід» стикнулися з новими проблемами:

Через військовий конфлікт в Україні глобальний енергетичний перехід знаходиться на роздоріжжі. З одного боку, навряд чи може бути сильніший аргумент для прискорення інвестицій у чисту енергію – як з точки зору політичної та економічної незалежності, так і з точки зору зміни клімату, вважає Крістіана Фігерес, яка як виконавчий секретар Рамкової конвенції ООН про клімат Зміни були одним із головних архітекторів Паризької угоди.

Високі ціни на газ, вугілля та нафту підігривають інфляцію, яка б'є по кишенях багатьох людей, особливо тих, хто має низькі доходи, каже Беата Яворчик, головний економіст Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). На її думку, це може підірвати зелені порядки денного, тому що ополісти можуть використовувати цю тему, щоб протистояти зеленому переходу [4].

Якщо ЄС продовжить демонструвати прихильність до політики декарбонізації, інвестори швидко зрозуміють у цій невизначеній ситуації, що чиста енергетика – це сфера довгострокового зростання, і в неї потечуть гроші.

У 2012 році були сформульовані основні принципи реалізації Програми ООН з навколишнього середовища.

1. Принцип ефективності та достатності

Використання ресурсів Землі обмежено рівнем, який буде нешкідливим для відновлення природних

систем. Держави підтримують стабільне виробництво та споживання, впроваджують низьковуглецеві та ресурсозберігаючі технології.

2. Принцип благополуччя

Особлива увага приділяється соціальному та економічному благополуччю мешканців. Водночас необхідно переглянути її критерії. Рівень ВВП (валового внутрішнього продукту) є невідповідним інструментом для оцінки добробуту, оскільки не враховує екологічний фактор.

3. Принцип правильного господарювання

Економіка має бути «прозорою» та підзвітною. Відповідальність за екологічну шкоду розподіляється між країнами пропорційно їхньому впливу. Економічна система дотримується загальних екологічних стандартів з урахуванням культурних особливостей різних країн.

4. Принцип здорової планети

Держави повинні інвестувати в екологічне відновлення та збереження природного різноманіття.

В основі «зеленої» економіки лежать «зелені» технології, які усувають причини екологічних проблем, змінюють ставлення, продукти та поведінку споживачів [5].

Ці «зелені» технології включають: альтернативну енергетику, системи енергоменеджменту, екологічний транспорт, поводження з відходами, викиди в повітря та воду.

Ці технології дозволять досягти наступних цілей, які ставить перед собою сучасна світова економіка:

1. Зменшення забруднення навколишнього середовища та підвищення ефективності використання ресурсів у будівництві, виробництві, сільському господарстві та інфраструктурі.

2. Пом'якшення несприятливих змін клімату через перехідний період до «зеленої», чистішої енергії (вітрова, сонячна, геотермальна, приливна, гідро- та біоенергетика, перетворення відходів у енергію, водень) і процеси кінцевого використання з низьким вмістом вуглецю (електричні або гібридні двигуни).

3. Зменшення вразливості та адаптація до зміни клімату шляхом розробки систем раннього попередження та технологій, стійких до температурних аномалій; покращення управління біорізноманіттям та лісовими ресурсами.

4. Підвищення добробуту шляхом більш продуктивного та сталого використання ресурсів біорізноманіття, включаючи натуральну косметику та ліки.

Тому важливими є особливості «зеленої» економіки:

- ефективного використання природних ресурсів; збереження і збільшення природного капіталу;

- зменшення забруднення;

- низькі викиди вуглецю; захист від втрат біорізноманіття;

- зростання доходів і зайнятості;
- загалом – спад антропогенного навантаження на навколишнє середовище.

Очевидно, що ці властивості відрізняються від нинішньої моделі економічного розвитку.

Прихильники зеленої енергії вказують на її головну перевагу: середня вартість технологій чистої енергії нижча, ніж у викопного палива. Адаже граничні витрати вітрової та сонячної енергії практично дорівнюють нулю. Таким чином, капітал для проєктів у сфері відновлюваної енергетики надходить здебільшого авансом, тоді як вартість одиниці енергії є фактично безкоштовною.

Але вони не враховують, що зелена енергетика має і значні недоліки:

- висока вартість генерації;
- високі витрати на передачу;
- перервність вироблення сонячної та вітрової енергії за умови, що електричні мережі мають бути збалансовані;
- невисокий ККД установок, за винятком гідроенергетики;
- дорожняча обслуговування та контролю;
- проблема підтримки електричних мереж та резервного зберігання;
- проблема сезонного зберігання;
- проблема утилізації вітрових турбін, сонячних батарей та акумуляторів;

- неможливість заміни невідновлюваних джерел енергії в багатьох існуючих базових для цивілізації технологічних процесах;

Можна виділити кілька основних проблем, які гальмують процес впровадження зеленого типу розвитку в життя національних економік. Це:

- нестача фінансових ресурсів;
- відсутність необхідних технологій у національних економіках;
- недостатньо розроблена законодавча база у сфері зелених технологій;
- небажання компаній традиційних секторів трансформувати свій бізнес відповідно до вимог зеленої економіки;
- відсутність кваліфікованих спеціалістів;
- можлива втрата робочих місць, особливо на місцевому рівні, в процесі переходу на екологічно чисті методи виробництва;
- необхідність екологічно орієнтованого виховання громадян для популяризації ідей зеленого зростання.

Висновок. Подальший розвиток «зеленої економіки» потребує вирішення протиріч екологізації виробництва, посилення ролі держави у стимулюванні зелених інвестицій та інновацій, створення умов для підвищення конкурентоспроможності національних виробників зеленої продукції, формування нового ставлення до населення до навколишнього середовища.

Список літератури:

1. Why does green economy matter? *UN Environment Programme*. URL: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter> (дата звернення: 17.01.2023).
2. Ю.Т. Боровик, Ю.В. Єлагін, О.М. Полякова. «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. URL: <http://btie.kart.edu.ua/article/view/200551> (дата звернення: 17.01.2023).
3. Зеленая энергетика и кризис «перехода». *EADaily*. URL: <https://eadaaily.com/ru/news/2021/10/15/zelenaya-energetika-i-krizis-perehoda> (дата звернення: 18.01.2023).
4. Green Economics Institute. URL: <http://www.greeneconomicinstitute.com/> (дата звернення: 19.01.2023).
5. Зелена економіка: як досягти балансу. *Журнал ECOBUSINESS. Екологія підприємства*. URL: <https://ecolog-ua.com/news/zelena-ekonomika-yak-dosyagty-balansu-0> (дата звернення: 15.02.2023).

References:

1. Why does green economy matter? *UN Environment Programme*. Available at: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter> (accessed 17.01.2023).
2. Borovyk, Iu. T. & Yelahin, Yu. V. & Poliakova, O. M. «zelena ekonomika»: sutnist, pryntsyvy, perspektyvy dlia ukrainy. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. Available at: <http://btie.kart.edu.ua/article/view/200551> (accessed 17.01.2023).
3. Zelenaia enerhetyka y kryzys «perekhoda»: *EADaily*. Available at: <https://eadaaily.com/ru/news/2021/10/15/zelenaya-energetika-i-krizis-perehoda> (accessed 18.01.2023).
4. Green Economics Institute. Available at: <http://www.greeneconomicinstitute.com/> (accessed 19.01.2023).
5. Zelena ekonomika: yak dosiahty balansu. *Zhurnal ECOBUSINESS. Ekolohiia pidpriemstva*. Available at: <https://ecolog-ua.com/news/zelena-ekonomika-yak-dosyagty-balansu-0> (accessed 15.02.2023).